

Vydává Fakulta sociálních věd Univerzity Karlovy v Praze ve spolupráci s Českou národní bankou a Ministerstvem financí ČR ve vydavatelství **Economia, a. s., Praha**

© Fakulta sociálních věd UK Praha

Adresa redakce: Vinohradská 49
120 74 Praha 2

tel.: (02) 22 25 00 36 nebo: (02) 215 93 171

fax: (02) 22 25 04 62

e-mail: red.fau@iol.cz

http://web.iol.cz/fau

Šéfredaktor: Doc. Ing. Zdeněk Tůma, CSc.

Výkonná redaktorka: Mgr. Renata Nováková

Publishers: Faculty of Social Sciences, Charles University, Prague, in Cooperation with the Czech National Bank and the Ministry of Finance of the CR in Publishing House Economia, Prague

© Faculty of Social Sciences, Charles University, Prague

Editor's Office: Vinohradská 49
120 74 Prague 2
Czech Republic

Editor in Chief: Zdeněk Tůma

OBSAH

Petr DVOŘÁK: Bankovníctví na prahu nového tisíciletí	305
Jiří KUNERT: České bankovníctví – určitě ne v roce nula	307
Jarmila MUSILOVÁ – Ivan BABOUČEK: Banky v ČR z pohledu regulátora	315
Zbyněk SOKOLOVSKÝ: Trendy v bankovníctví	323
Petr MUSÍLEK: Postavení investičního bankovníctví ve finančním systému	335
Martin NEJEDLÝ: Srovnání hospodaření nejvýznamnějších českých, maďarských a polských bank	352
Kateřina KAŠOVÁ: Srovnání bankovního sektoru v ČR a Rakousku ve 2. pol. 90. let	367
Informace pro čtenáře	388

CONTENTS

Petr DVOŘÁK: Banking Entering the New Millenium	305
Jiří KUNERT: Czech Banking – Certainly Not in Year Zero	307
Jarmila MUSILOVÁ – Ivan BABOUČEK: The Czech Banking Sector – The Regulator's Perspective	315
Zbyněk SOKOLOVSKÝ: New Trends in Banking	323
Petr MUSÍLEK: The Position of Investment Banking in the Czech Financial System	335
Martin NEJEDLÝ: Comparison of Major Czech, Polish und Hungarian Banks ..	352
Kateřina KAŠOVÁ: Comparing the Czech and Austrian Banks	367

*Autorská práva vykonává vydavatel (viz § 4 zák. č. 35/1965 Sb. ve znění změn a doplňků). Užití částí nebo celku publikovaných textů – vč. publikovaných zpracovaných znění judikátů –, rozmnožování a šíření jakýmkoli způsobem (zejména mechanickým nebo elektronickým) bez výslovného svolení vydavatele je **zakázáno**.*

Ediční kruh: Doc. Ing. Aleš Bulíř, MSc., CSc., Ing. Petr Dvořák, Ing. Věra Kameníčková, CSc., Ing. Evžen Kočenda, PhD., Prof. Ing. Michal Mejstřík, CSc., Doc. Ing. Karel Půlpán, CSc., Ing. Ondřej Schneider, PhD. (zástupce předsedy), Ing. Miroslav Singer, PhD., Mgr. Kateřina Šmidková, MA, Doc. Ing. Zdeněk Tůma, CSc. (předseda), Doc. Ing. Miloslav Vošvrda, CSc.

Redakční rada: Doc. Ing. Aleš Bulíř, MSc., CSc., PhD. Zdeněk Drábek, Ing. Petr Dvořák, Gabriel Eichler, Ing. Michaela Erbenová, PhD., Ing. Milena Horčicová, CSc., Ing. Miroslav Hrnčář, DrSc., Prof. Ing. Kamil Janáček, CSc., Ing. Tomáš Ježek, CSc., Ing. Jiří Jonáš, Ing. Jan Klacek, CSc., Ing. Ivan Kočárník, CSc. (předseda), Ing. Jiří Kunert, Ing. Pavel Kysilka, CSc., Prof. Ing. Michal Mejstřík, CSc., Ing. Jan Mládek, CSc., Prof. Ing. Lubomír Mlčoch, CSc., Ing. Jiří Pospíšil, Doc. Ing. Zbyněk Revenda, CSc., Ing. Pavel Štěpánek, CSc., Doc. Ing. Zdeněk Tůma, CSc., Doc. Ing. František Turnovec, CSc., Prof. Dr. František Vencovský, Prof. Ing. Karol Vlachynský, CSc.

Banky v ČR z pohledu regulátora

Jarmila MUSILOVÁ – Ivan BABOUČEK*

Vznik dvoustupňového bankovního systému v roce 1990 vytvořil podmínky pro to, aby se český bankovní sektor rozvíjel adekvátně podmínkám tržní ekonomiky. Ekonomická transformace zásadním způsobem změnila postavení a úlohu bankovního sektoru v celém ekonomickém systému a zároveň výrazným způsobem ovlivňovala jeho činnost a kvalitu. Radikální změna ze systému centrálního plánování k utváření tržní ekonomiky byla založena na aktivní úloze peněz a na novém mechanismu alokace úvěrů. Banky musely od počátku vstřebávat šoky související se strukturálním a ekonomickým poklesem a následnou finanční nedisciplinovaností podnikové sféry, s nedokonalostí legislativy, která zaostávala za ekonomickým vývojem, s neexistencí tržních institucí, s nedostatkem kvalitních manažerů apod.

Vzhledem k nepříznivým výchozím podmínkám vytváření nového bankovního systému (nízké kapitálové vybavení, nedostatečná kapacita, špatná kvalita úvěrového portfolia, netržní nastavení úrokových křivek úvěrů z období před rokem 1989 apod.) a negativním vlivům transformace byly oslabeny stabilita a efektivnost bankovního sektoru jako celku; v průběhu uplynulých deseti let proto muselo být realizováno několik konsolidačních programů se státní podporou, které měly za cíl tuto stabilitu a efektivnost posílit.

Konsolidační program I, který probíhal v letech 1991 až 1993, se soustředil především na velké banky, které působily již před rokem 1989 nebo vznikly odštěpením od SBCS. Pro jejich fungování v podmínkách tržní ekonomiky bylo nezbytné řešit zejména jejich podkapitalizaci a vysoký objem špatných úvěrů poskytnutých v období centrálně plánované ekonomiky. V rámci konsolidačního programu I byly především převáděny převážně nenávratné pohledávky – úročené netržními sazbami – z komerčních bank do Konsolidační banky a České inkasní jednotky. Další operace měly pozitivní vliv na ozdravení bilancí těchto bank: založení Konsolidační banky a její kapitálové vybavení, dokapitalizace velkých bank apod. Díky rekapitalizaci a částečné konsolidaci velkých bank mohly tyto banky v průběhu první fáze transformace plynuleji plnit svou zprostředkovatelskou úlohu mezi vkladateli a příjemci úvěrů a zajišťovat alokaci zdrojů v období privatizace a vstupu nových firem na trh. Opatření v rámci konsolidačního programu I však řešila pouze některé důsledky netržních vztahů z období před rokem 1989.

* Ing. Jarmila Musilová – ČNB, ředitelka analytického odboru
PhDr. Ing. Ivan Babouček, CSc. – ČNB, metodický odbor

Počáteční období transformace bylo charakterizováno vysokou rizikovostí podnikání, přičemž při obecném nedostatku kapitálu v české ekonomice byly transformace a s ní spojená privatizace řešeny formou úvěrů. Tím se banky dostaly do silné závislosti na vývoji ekonomiky, na úspěšnosti transformačních procesů. Úvěry, které bankovní sektor poskytoval nově vznikajícím ekonomickým subjektům, nemohly být poskytovány na základě standardních obezřetnostních pravidel, protože při jejich uplatnění by úvěr nemohl být poskytnut prakticky žádnému novému ekonomickému subjektu. V daném období však banky (velké i malé) představovaly významný stimul pro rozvoj ekonomiky a proces privatizace a jejich problémy tak byly a jsou v tomto smyslu určitou daní za rychlý průběh ekonomické reformy.

Rizikovost nového prostředí se v plné míře projevila v následujících letech zejména ve špatné kvalitě úvěrového portfolia, která v případě malých bank – jež měly v důsledku ne plně rozvinuté činnosti omezený prostor pro absorpci tak vysokého rizika – vedla až k ohrožení jejich další existence. V zájmu zajištění stability bankovního sektoru jako celku a zabránění vzniku systémové krize – která ve svém důsledku mohla negativně ovlivnit celkový vývoj ekonomiky – bylo na konci roku 1995 rozhodnuto o zásadním řešení situace v subsektoru malých bank. U velkých bank (které se angažovaly shodným způsobem jako malé banky) se problémy projeví s určitým zpožděním až v současné době, protože po určitou dobu byly tyto banky vzhledem ke své velikosti částečně schopné ztráty vyplývající ze špatných úvěrů pokrývat.

Konsolidační program subsektoru malých bank, zahájený na počátku roku 1996, spočíval ve zhodnocení dopadů nekvalitního portfolia do výsledku hospodaření jednotlivých bank a v individuálním posouzení připravenosti a schopnosti jejich akcionářů a managementu s těmito ztrátami se vyrovnat. Zvolená řešení spočívala v pokrytí ztrát banky snížením základního jmění a v následném zavedení nucené správy nebo ukončení činnosti banky nebo odprodeji části banky jiné bance či navýšení základního jmění banky dosavadními nebo novými akcionáři. Konsolidační program pro malé banky byl dokončen v zásadě až v roce 1998, kdy byly dořešeny poslední banky v nucené správě. Výsledkem bylo postupné ukončení činnosti 8 malých bank (kromě 4 bank, jimž byla odebrána licence již před zahájením konsolidačního programu). Ze zbývajících 9 malých bank došlo v 6 bankách k navýšení základního jmění, částečné změně akcionářské struktury a změnám v managementu, což mělo zajistit zásadní obrát v postavení banky z hlediska dlouhodobého vývoje. Konsolidační program subsektoru malých bank zásadním způsobem řešil nepříznivou situaci v tomto subsektoru tak, aby byly z bankovního sektoru vyloučeny podkapitalizované a špatně řízené banky, a tím posílena ohrožená důvěra v bankovní sektor. Z tohoto pohledu řešil zejména ty strukturální problémy bankovního sektoru, jejichž původ byl v liberální licenční politice počátku 90. let, na jejíž podobu měly vliv zejména politické tlaky v té době.

Proces konsolidace se však bez určitého poklesu důvěry veřejnosti v subsektor malých bank neobešel; toto snížení důvěry se mohlo přenést i na bankovní sektor jako celek. Proto přijala vláda České republiky svým usnesením Program posílení stability bankovního sektoru (*stabilizační program*), účelově určený pro 13 malých bank, které v té době v bankovním sektoru působily. Jeho cílem bylo vytvořit časový prostor pro obnovení finanční stability těchto bank. Podstatou programu byl odkup nebonitních pohledávek banky proti jí vystavené záruce splatné za 7 let; současně musely banky

přistoupit na podmínky intenzivního dohledu vykonávaného na základě individuálních stabilizačních programů, jež zahrnují pevně stanovené limity, požadavky na kapitálové dovybavení, obměnu managementu apod. Tento program byl dobrovolný; k účasti v něm se přihlásilo 6 bank. V současné době se tohoto programu účastní již pouze 2 banky – 3 byly z tohoto programu vyloučeny pro neplnění jeho podmínek, čtvrtá banka byla převzata jinou bankou.

Jedním z důsledků konsolidačních procesů v bankovním sektoru byl i pokles počtu bank působících na českém bankovním trhu. Od počátku budování bankovního sektoru bylo vydáno 63 povolení působit jako banka, k 31. 3. 1999 však v bankovním sektoru působilo pouze 43 bank a poboček zahraničních bank. Počet bank se snížil zejména ve skupině malých bank, kde z celkem 21 bank působících v roce 1994 působilo k 31. 3. 1999 již pouze 6 bank. V likvidaci nebo konkurzu je v současné době 15 bank, 5 bankám zanikla licence v důsledku fúze s jinou bankou nebo v důsledku nezačínání činnosti v zákonem požadovaném termínu. Rozhodujících zhruba 66 % celkové bilanční sumy bankovního sektoru připadá na velké banky. Jejich podíl se však postupně snižuje ve prospěch zahraničních bank a poboček zahraničních bank; ty se k 31. 12. 1998 na celkové bilanční sumě sektoru podílely zhruba jednou čtvrtinou. Okrajovou pozici zaujímají malé české a specializované banky vč. stavebních spořitelů (význam stavebních spořitelů vzhledem k atraktivnímu produktu však stále narůstá).

Základním rizikem českého bankovního sektoru je úvěrové riziko vznikající v souvislosti s financováním podnikové sféry: v důsledku nízkého objemu vlastních zdrojů podniků a nerozvinutosti jiných forem financování, zejména prostřednictvím kapitálového trhu, jsou totiž podniky financovány především právě bankovními úvěry. Postupně se zvyšuje i tržní riziko, protože i banky působící na českém trhu (především zahraniční) se stále více orientují na derivátové operace. Likviditní riziko je ovlivňováno nejen situací na českém bankovním trhu, ale zejména mezinárodními událostmi, především na rozvojových trzích, které se aktuálně odrážejí i na domácím trhu.

Pozitivní tendencí ve vývoji českého bankovního sektoru je postupné zdokonalování řízení bank; zde se odráží nejen růst zkušeností samotných bank s bankovním podnikáním, ale i stále výraznější vliv bankovního dohledu na zkvalitňování činnosti bank formou regulace i aktivním sledováním jejich činnosti. Negativně však působí zvláště současný nepříznivý stav ekonomiky, neúčinná legislativa v oblasti obchodního soudnictví (realizace zástav, účinnost zákona o konkurzu a vyrovnání, pomalé řešení soudních sporů v oblasti obchodního práva apod.), nedokončení restrukturalizace a privatizace v podnikové sféře i v bankovním sektoru, nízký rozvoj jiných forem financování podnikové sféry (kapitálový trh) apod.

Tyto skutečnosti se promítají do *výsledků bankovního sektoru*. Banky se v současné době zaměřují na snížení jednotlivých rizik a na zabezpečení se proti potenciálním ztrátám navyšováním kapitálových zdrojů, rezerv a opravných položek. Přes vysoký podíl klasifikovaných úvěrů (zhruba 27 % z celkového úvěrového portfolia) se postupně stále zvyšuje podíl krytí potenciálních ztrát formou opravných položek a rezerv (v současné době dosahuje zhruba 65 %). Navyšování základního jmění, výraznější uplatňování formy podřízeného dluhu pro posilování kapitálového vybavení bank vede k postupnému růstu kapitálové přiměřenosti bank; k 30. 12. 1998 dosáhla 12 %. Banky investují značnou část prostředků do rychle likvidních aktiv, která ve struktuře celkových aktiv již představují více než jednu pětinu

(tento vývoj je do značné míry ovlivněn nedostatkem nových kvalitních úvěrových projektů, který se projevuje poklesem dynamiky růstu úvěrů a umísťováním volných prostředků právě do bezpečnějších forem rychle likvidních aktiv). Potřeba vysoké tvorby opravných položek a rezerv ke krytí ztrát především z úvěrového portfolia vede však u řady bank k negativní čisté ziskovosti.

Intenzita těchto trendů je v jednotlivých bankách různá a závisí zejména na rozsahu zapojení bank do úvěrové aktivity v předcházejících letech. Z tohoto pohledu je zásadně odlišná situace mezi zahraničními bankami a pobočkami zahraničních bank na straně jedné a velkými a malými bankami s převážně českým kapitálem na straně druhé. Nízká úvěrová aktivita zahraničních bank v počátcích transformace ekonomiky, vyplývající z vysoké obezřetnosti, se odráží v dobré kvalitě jejich současného úvěrového portfolia, které neklade vysoké nároky na tvorbu opravných položek ke krytí potenciálních ztrát, a tudíž ani negativně neovlivňuje hospodářské výsledky těchto bank. Naproti tomu české velké i malé banky v důsledku silné podpory transformačního procesu v zájmu jeho urychlení na sebe soustředily značnou část nekvalitních aktiv, přičemž na pokrytí ztrát, které z těchto úvěrů vyplývají, nemají dostatek prostředků. U malých bank byla tato situace řešena prostřednictvím stabilizačního programu, u velkých bank (Komerční banka, Česká spořitelna) by rozhodujícím faktorem měla být připravovaná doprivateřizace a rozhodnutí o případném oddlužení těchto bank.

Počátek rozvoje regulatorní základny v ČR lze datovat rokem 1992 (prakticky zároveň se vznikem bankovního dohledu v ČNB), kdy vznikly první obezřetnostní pravidla o kapitálové přiměřenosti, úvěrové angažovanosti, limity na otevřené devizové pozice apod. Významný posun k dosažení shodné úrovně regulace jako ve vyspělých zemích lze pak pozorovat v posledních letech.

V souvislosti s přípravou vstupu České republiky do Evropské unie se základní úkoly v oblasti bankovníctví soustřeďují nejen do oblasti legislativy, ale i do oblasti postupné úpravy postupů a metod výkonu bankovního dohledu tak, aby odpovídaly obecným standardům používaným v zemích EU. Kvalitní a efektivní bankovní dohled je podstatnou podmínkou úspěšného vývoje bankovního sektoru; pro něj bude široký evropský trh znamenat zvýšenou konkurenci, ve které mohou obstát jen stabilizované a dobře kapitálově vybavené banky s efektivním systémem řízení a kontroly všech rizik.

Cestou k zajištění komplexnosti a standardnosti postupů bankovního dohledu je jejich soulad se základními principy bankovního dohledu tak, jak byly definovány v materiálu Základní principy efektivního bankovního dohledu (Core Principles for Effective Banking Supervision); ty obsahují 25 mezinárodně uznávaných základních principů efektivního výkonu bankovního dohledu, které jsou dále detailněji specifikovány¹. V České republice

¹ Core Principles byly schváleny na mezinárodní konferenci představitelů bankovního dohledu v Sydney roku 1998. Představují 25 mezinárodně uznávaných základních principů efektivního výkonu bankovního dohledu. Cílem tohoto dokumentu je vytvořit mezinárodně platný rámec doporučení pro efektivní výkon bankovního dohledu. Principy jasně a uceleně vymezují oblasti zodpovědnosti bankovního dohledu. Nepřímo však také ukazují, které záležitosti do jeho zodpovědnosti nespádají. Bankovní dohled např. nenahrazuje ani managementy bank, ani orgány činné v trestním řízení, ani jiné dohlížecí instituce. Core Principles jsou považovány za minimální požadavky na efektivní výkon bankovního dohledu. V řadě případů musejí být doplněny dalšími konkretizujícími opatřeními, především v oblasti řízení jednotlivých rizik. Zohlednění těchto principů je třeba považovat za základní krok k naplnění mezinárodních standardů výkonu dohledu.

je 65 % dílčích principů zabezpečeno plně, 15 % částečně a 20 % musí být ještě zavedeno. Zde se jedná především o principy spojené s uplatněním kapitálové přiměřenosti na bázi tržního rizika a konsolidovaného bankovního dohledu, které jsou v současné době vyhotoveny s předpokládaným termínem implementace od 1. 1. 2000, resp. 1. 7. 1999.

V roce 1998 byla významným způsobem rozšířena regulatorní základna bankovního dohledu různými formami; především šlo o tato opatření:

novely zákona o bankách

- limitovaly propojení bank s podnikovou sférou stanovením zákazu kontroly nad nefinančními subjekty (platnost od února 1999) a stanovením limitů ve vztahu ke kapitálu banky na kvalifikované účasti v nefinančních subjektech na 15 % v jednotlivých případech a 60 % v celkovém souhrnu všech kvalifikovaných účastí
- omezily personální účast zástupců bank v jiných právnických osobách
- oddělily důsledně investiční a komerční bankovníctví
- rozšířily informační povinnost bank vůči veřejnosti
- stanovily povinnost vyžádání si předchozího souhlasu ČNB při nabývání majetkového podílu na bance vyššího než 10, 20, 33 a 50 %
- umožnily pozastavení hlasovacích práv akcionářů, kteří negativně působí na banku
- rozšířily okruh sankčních opatření vůči bankám zejména ve vztahu k minimálnímu limitu kapitálové přiměřenosti
- zdokonalily systém pojištění vkladů jeho rozšířením i na právnické osoby a zvýšením maximální částky výplaty vkladů na 400 tis. Kč (resp. 90 % pojištěného vkladu)

nová, resp. novelizovaná opatření pravidel obezřetného podnikání bank

- nové opatření, kterým se stanoví minimální požadavky na uveřejňování informací bankami a pobočkami zahraničních bank, jež stanovuje okruh informací, které je banka povinna o sobě zveřejnit ve čtvrtletní periodicitě
- novela opatření, kterým se stanoví zásady klasifikace pohledávek z úvěrů a tvorby opravných položek k těmto pohledávkám, jež rozšířila povinnost tvorby opravných položek ke ztrátovým úvěrům zajištěným nemovitostmi, které jsou po splatnosti více než 1 rok, postupně do roku 2000
- novela opatření, kterým se stanoví požadavky na zprávu o hospodaření banky, která byla transformována do podoby sloužící výhradně k vyhodnocení systémů řízení jednotlivých rizik ze strany bank
- nové opatření o kapitálové přiměřenosti zahrnující úvěrové a tržní riziko s předpokládanou účinností od 1. 1. 2000
- nové opatření, kterým se stanoví podmínky pro dohled na konsolidovaném základě s předpokládanou účinností od 1. 7. 1999

Z loňských aktivit v této oblasti stojí za zmínku zejména opatření, kterým se stanoví minimální požadavky na uveřejňování informací bankami a pobočkami zahraničních bank. Toto opatření je příspěvkem regulátora ke zvýšení sebekontroly, transparentnosti a disciplíny v bankovní sféře v podmínkách ČR.

Velkou pozornost věnuje bankovní dohled rovněž ošetření rizika roku 2000 spočívajícím v přizpůsobení informačních a dalších automatizovaných systémů změně letopočtu. Přehled aktivit směřovaných k minimalizaci rizika roku 2000 lze nalézt na internetové stránce ČNB. Bankovní dohled

v této oblasti vyžaduje, aby banky zajistily audit svých automatizovaných systémů a informovaly o jejich výsledcích ČNB. Vedle toho byly osoby pověřené řízením banky povinny zaslat do konce března 1999 ČNB prohlášení, že jimi řízená banka je připravena na „rok 2000“. Do konce června 1999 jsou banky a pobočky zahraničních bank povinny vhodným způsobem (např. inzertem v novinách nebo zveřejněním na internetu) informovat veřejnost o zajištění odolnosti svých automatizovaných systémů vůči změně letopočtu i o dalších skutečnostech souvisejících s minimalizací rizika roku 2000.

DODATEK

Pravidla obezřetného podnikání bank

Opatření bankovního dohledu České národní banky jsou konstruována na základě mezinárodních regulačních standardů obsažených v doporučeních Basilejského výboru pro bankovní dohled nebo přímo v direktivách Evropské unie. Tyto standardy jsou v řadě případů dále zpříšňovány tak, aby úprava lépe odpovídala současnému vývoji v jednotlivých regulovaných oblastech bankovního podnikání. Základní sada opatření, vytvořená v roce 1992, je stále doplňována a průběžně novelizována.

V současnosti platný soubor pravidel obezřetného podnikání bank je obsažen v deseti opatřeních České národní banky.

1. Opatření o kapitálové přiměřenosti bank

Účelem tohoto opatření je *zajistit dostatečné kapitálové vybavení banky* v návaznosti na rizikovost jejich obchodů. Opatření definuje složení kapitálu banky a rozdělení aktiv a podrozvahových položek podle jednotlivých rizikových vah, stanoví minimální závazný limit kapitálové přiměřenosti ve výši 8 %, vymezuje povinnost odečítat od hodnoty kapitálu kapitálové investice do bank, pokud překročí stanovené limity, a kapitálové investice do nebankovních institucí, nad kterými má banka kontrolu. Opatření opravňuje ČNB k tomu, aby od hodnoty kapitálu odečetla celkovou hodnotu úvěrové angažovanosti vůči osobám majícím k bance zvláštní vztah, pokud překročí stanovené limity, a také přebytek hodnoty předpokládaných ztrát nad vytvořenými opravnými položkami a rezervami.

2. Opatření o úvěrové angažovanosti bank

Účelem tohoto opatření je *omezení rizika ztráty vyplývající z platební neschopnosti nebo nevěře dlužníka dostát svým závazkům vůči bance a omezení nadměrné koncentrace aktiv na několik málo klientů*. Opatření stanovuje okruh rozvahových a podrozvahových aktiv zahrnovaných do úvěrové angažovanosti bank a limity, které je banka povinna dodržovat vůči svým dlužníkům (kromě vlády ČR, centrálních vlád států OECD, ČNB, centrálních bank států OECD).

3. Opatření, kterým se stanoví omezení a podmínky pro nezajištěné devizové pozice bank a poboček zahraničních bank

Účelem opatření je *limitovat případné ztráty vyplývající z otevřených devizových pozic v jednotlivých cizích měnách, z korunové pozice a z celkové otevřené devizové pozice*. Po skončení každodenního obchodování s devizami je banka povinna dodržet stanovené limity vztahující se ke kapitálu banky.

4. Opatření o pravidlech likvidity bank

Smyslem opatření je *zabezpečit schopnost banky plně dostát svým smluvním závazkům v termínu splatnosti*. Opatření se zaměřuje na dvě základní oblasti, a to techniku řízení likvidity a organizační zabezpečení řízení likvidity.

5. Opatření o zásadách vytváření portfolií cenných papírů a majetkových podílů bankami a krytí rizika znehodnocení cenných papírů a majetkových podílů opravnými položkami

Účelem tohoto opatření je v souladu s mezinárodní praxí omezení rizika ztráty ze znehodnocení cenných papírů a majetkových podílů, které banka nakoupila na vlastní účet, z důvodu poklesu jejich tržní hodnoty na kapitálovém trhu. Rozhodující pro určení potenciálních ztrát je stanovení tržního ocenění těchto cenných papírů, a to ve vazbě na jejich obchodovatelnost na kapitálových trzích.

6. Opatření, kterým se stanoví zásady klasifikace pohledávek z úvěrů a tvorby opravných položek k těmto pohledávkám

Smyslem opatření je jednotné posouzení rizikovosti úvěrových obchodů ve vztahu k určené nezbytné výše opravných položek.

7. Opatření, kterým se stanoví požadavky na zprávu o hospodaření banky

Opatření stanovuje jednotné požadavky na zprávu o hospodaření předkládanou bankami ČNB. Tuto zprávu schvaluje auditor. Zpráva obsahuje především zhodnocení systému řízení a systému vnitřní kontroly a auditu zejména v oblastech bankovních rizik (např. úvěrové, likvidní, devizové, úrokové, riziko platební schopnosti státu, riziko obchodování s cennými papíry apod.), informačního systému a automatizovaného systému zpracování dat. Zpráva dále obsahuje posouzení rizikovosti aktivních obchodů a je v ní stanovena i nezbytná úroveň rezerv a opravných položek ve vztahu k úvěrům, k cenným papírům i k mimobilančním položkám.

8. Opatření, kterým se bankám stanoví omezení a podmínky pro některé druhy úvěrů a investic do majetkových účastí

Smyslem tohoto opatření je stanovit taková omezení a podmínky pro vztah banky s osobami blízkými bance, která by zabránila jejich úzkému propojování – majetkovému i úvěrovému –, a tím oslabení kapitálové síly banky.

9. Opatření, kterým se stanoví minimální požadavek uveřejňování informací bankami a pobočkami zahraničních bank

Účelem vydání opatření je zpřístupnění základních údajů o bankách a pobočkách zahraničních bank pro veřejnost. Uveřejnění těchto údajů by mělo přispět ke zvýšení transparentnosti bankovního sektoru a celkovému zlepšení informovanosti širokého spektra občanů-klientů bank.

10. Opatření, kterým se stanoví požadavky na zajištění bezpečného provozu bank s ohledem na riziko roku 2000

Účelem tohoto opatření je minimalizace rizika ohrožení bezpečného provozu banky, resp. pobočky zahraniční banky při změně letopočtu z 1999 na 2000. Opatření stanoví technické a organizační požadavky na zajištění odolnosti automatizovaných systémů banky vůči této změně.

Pravidla regulující založení banky a významné změny ve struktuře akcionářů banky

Kromě výše uvedených deseti opatření, která regulují podnikání, resp. provoz banky, vydala Česká národní banka i opatření, které blíže upravuje podmínky pro získání povolení působit jako banka, a také předpis, který upravuje podmínky nabytí významného majetkového podílu v bance.

1. Opatření, kterým se stanoví náležitosti žádosti o povolení působit jako banka

Smyslem tohoto opatření je ochrana stability bankovního sektoru před bankou, jejíž zakladatelé nedávají záruku zdravého provozování bankovní činnosti. Osoby, které

zakládají banku a žádají o povolení působit jako banka, jsou povinny již při podání žádosti prokázat, že mají dostatečný kapitál, a původ tohoto kapitálu, že jejich dosavadní činnost a majetková a personální propojení s jinými osobami jsou transparentní, že jsou s to obsadit klíčové funkce v hierarchii řízení a kontroly odborně kvalifikovanými a bezúhonnými osobami, i to, že mají adekvátní střednědobou koncepci rozvoje banky.

2. Vyhláška, kterou se stanoví náležitosti žádosti o souhlas ČNB s nabytím kvalifikované účasti i náležitosti oznámení o pozbytí takovéto účasti

Smyslem vyhlášky je ochrana stability bankovního sektoru omezením možnosti vstupu do banky osobám, které by mohly negativně ovlivnit činnost banky ke škodě jejích vkladatelů i ostatních věřitelů banky. Akcionáři nabývající podíl přesahující desetiprocentní podíl na hlasovacích právech banky jsou posuzováni podle stejných kritérií jako zakladatelé banky.

SUMMARY

JEL Classification: G18, G21

Keywords: Banking supervision – banking crisis

The Czech Banking Sector – The Regulator's Perspective

Jarmila MUSILOVÁ – Czech National Bank, chairman of analytical department

Ivan BABOUČEK – Czech National Bank, methodical department

This paper gives a brief summary of the development of the Czech banking sector since 1989. During the economic transformation, the position and role of the banking sector changed greatly. Two consolidation programs were introduced to promote stabilization and banking sector efficiency; the first targeted the large banks established prior to 1989, while the second targeted the small banks. In the second program, special attention was paid to problem banks, in order to prevent a domino effect in the small bank sub-sector. To support the banking sector, the government launched a stabilization program for 13 small banks. In 1998, the small-bank consolidation program ended with the following results: eight banks had their banking licenses revoked and six had their funds augmented.